

Klimatförändring och emotionshantering – Institutionaliserings av miljörelsen i Danmark

af LINDA SONERYD & ÅSA WETTERGREN

SLAGMARK #71
SIDER: 163-176

Klimatfrågan är en av vår tids stora utmaningar. Klimatfrågans komplexitet, i kombination med en minskad tilltro till internationella överenskommelser efter att FN:s klimatförhandlingarna bröt samman 2009, gör att nya typer av mobiliseringar och strategier efterfrågas. I denna artikel kommer vi att diskutera miljörelsen i Danmark och dess strategier för att hantera klimatförändring mot bakgrund av hur miljörelsen institutionaliserats i en dansk kontext. I Danmark, liksom i andra skandinaviska länder, kan miljörelsens utveckling från 1970-talet och framåt beskrivas utifrån dess institutionalisering. 1960- och 1970-talens miljörelse kan uppfattas i termer av radikalism och en vilja till systemförändring, något som överskuggats av 1980 och 1990-talens mer reformistiska strategier, policyarbete och lobbying. Men hur kan den danska miljörelsen förstås utifrån dess institutionalisering och förutsättningar att arbeta med klimatfrågan i en nationell och global kontext?

Vi kommer att argumentera för att det sätt som miljörelsens institutionaliseringskett på i Danmark dels är ett uttryck för en form av kollektiv emotionshantering (hantering av kollektiv rädsla på en strukturell nivå), och dels ett resultat av den starka förankring som miljörelseorganisationerna, genom sina organisations- och samarbetsformer, har etablerat i den globala diskursen om klimaträttvisa.

Vi har genomfört 11 intervjuer med representanter för åtta miljöorganisationer i Danmark.¹ I de fall intervjuerna genomfördes på danska och svenska har vi citerat på originalspråket. I de fall intervjuerna genomfördes på engelska har vi översatt dem till svenska. Utöver intervjuer har vi även genomfört observationer under FN:s 19:e klimatkonferens i Warszawa 2013, samt den 20:e konferensen i Lima 2014. Vår analys byggs även på miljöorganisationernas egen dokumentation (webbsidor och årsrapporter) samt tidigare forskning om den danska miljörelsens historik och institutionalisering.

Vi börjar med en kort översikt över den danska miljörelsens historia för att sedan diskutera på vilket sätt klimatfrågan hanteras genom redan etablerade strategier och arbetsformer eller hur den ger upphov till nya strategier. Därefter belyser vi specifikt rörelsens emotionshantering och hur etablerade arbetsformer potentiellt både underlättar och försvårar arbetet för klimaträttvisa.

DEN DANSKA MILJÖRELSENS HISTORIA: INTERNATIONALISERING OCH INSTITUTIONALISERING

Tidigare forskning som jämför miljörelsen i olika nationella kontexter menar att många miljörelseorganisationer uppvisar starka tendenser till institutionalisering (Jamison, Eyeran, Cramer, & Lassøe, 1990; Dalton, Reccia, & Rohrschneider, 2003). Institutionalisering innebär i detta sammanhang både en ökad specialisering och professionalisering och en ökande grad av integrering i det etablerade politiska systemet, genom att arbetsformer mer och mer blir inriktade på policyarbete snarare än konfrontativa metoder. Många av de nya miljörelseorganisationer som etablerades under 1970-talet var redan från början inriktade på en global politik, både ideologiskt och organisatoriskt. Christopher Rootes (1999, s. 1-2)

menar att ökad professionalisering och skifte mot arbetsformer inom ramen för en etablerad politik är något som skett även i en global kontext.

Det som kännetecknar miljörörelsen i Danmark är en relativt snabb institutionalisering. Miljörörelsens krav införlivades tidigt i dansk lagstiftning och miljöfrågan har en bred förankring hos den danska befolkningen. Miljömedvetenhet kan sägas ha varit del av den danska nationella självbilden sedan sent 1960-tal (Andersen, 1990). Denna självbild föregicks dock av vad som betecknats som kollektiv förträngning av miljön under efterkrigstiden (Jamison et al., 1990).²

1969 bildades NOAH, en radikal miljöorganisation som kom att prägla en första våg av miljöengagemang i Danmark. NOAH startade dramatiskt med en aktion ledd av biologi- och arkitektstudenter som kapade en konferens i Köpenhamn och demonstrerade effekterna av föroreningar för de deltagande politikerna och forskarna. Därefter växte NOAH snabbt och bildade lokalgrupper över hela Danmark. En förklaring till den relativt snabba institutionaliseringen av miljöfrågan i Danmark är den stora uppmärksamhet som NOAHs aktioner fick i massmedia. När miljöfrågorna kommit upp på agendan införlivades de i statsapparaten. I Danmark inrättades Ministeriet for Forureningsbekæmpelse 1971 och samma år fick NOAH en rådgivande funktion i arbetet med en ny miljölag som kom att ses som den mest långtgående i världen på sin tid (Andersen, 1990). NOAH ansåg emellertid att miljölagstiftningen var urvattnad och såg det som ett nederlag för miljön (Jamison et al., 1990, s. 82). Både staten och industrin hade nu börjat uppmärksamma miljöfrågorna, vilket försvagade miljörörelsens kritiska potential, miljörörelsens kritik kunde enkelt tillbakavisas genom att peka på miljöåtgärder som nu genomfördes (Jamison et al., 1990, s. 95).

Under de följande årtiondena präglades den danska miljörörelsen främst av kampen mot kärnkraft, och man gick segrande ur denna i början på 1980-talet (Jamison, 2001). Samtidigt hade den långt tidigare (1911) etablerade och traditionellt konservativa Danmarks Naturfredningsforening (DN) antagit ett bredare miljöperspektiv och vuxit i medlemsantal. Under 1980-talet toppade föreningen med 280 000 medlemmar och blev den största miljöorganisationen i Europa (Andersen, 1990). Under detta årtionde etablerade sig dessutom internationella miljöorganisationer i Danmark: Verdensnaturfonden (World

Wide Fund for Nature, WWF) Danmark (1972) och Greenpeace Danmark (1980, sammanslaget med Greenpeace Nordic 1999). NOAH gick med i internationella Friends of the Earth (FoE) 1988.

1990-talet kännetecknades av en framgångsrik nedgång för den danska miljörelsens gräsrotter (Jamison et al., 1990). Utvecklingen avspeglas i att nya danska miljöorganisationer uppstod uteslutande i syfte att arbeta med lobbying – policyrådgivning och granskning av politiska lagförslag och rådgivning till näringslivet (Schroll, 2001). Det Økologiske Råd startade 1991, och i samband med FN:s miljökonferens i Rio 1992 startades 92-gruppen – en paraplyorganisation vars syfte är att koordinera miljö- och utvecklingsorganisationer, inte minst i nationella och internationella klimatförhandlingar. 2008 etablerades den första gröna tankesmedjan Concito, bl.a. av den nuvarande klimatministern Martin Lidegaard. Concitos nätverk omfattar såväl näringslivs- och industriaktörer, miljörelseorganisationer, forskare och politiker.

I takt med att antalet miljöorganisationer ökar under 1990-talet sker en tilltagande professionalisering. NOAHs gräsrotsorganisation och arbetsformer med direkt demokrati och ideellt arbete genomsyrades av en radikal och systemkritisk ekologisk filosofi. Detta har fortsatt att karakterisera NOAH fram till idag, men föreningen har idag bara ca 120 aktiva och till skillnad från förr har de knappa resurser och svårt att kommunicera sitt budskap i media.

Idag dominerar istället de hierarkiska organisationerna, från de relativt sett mer radikala och internationella som Greenpeace och WWF, till den fortsatt mer konsensusorienterade och nationellt inriktade DN. Gemensamt för dessa är deras medialt attraktiva enfråge-kampanjer samt att de kännetecknas av en professionellt aktiv kärna och ett brett passivt stödmedlemskap. Stödet för gräsrotsorganisationer som NOAH minskade i takt med att miljöfrågan kom att bli mainstream i dansk inrikespolitik. I mångt och mycket var det just miljörelsens framgångar under 70- och 80-talet som bidrog till detta (Jamison et al., 1990).

Den politiska mainstreamingen av miljöfrågan leddes till en början av partier på vänsterkanten. Danmark har, till skillnad från Sverige, inte en stark industri för vilken miljöfrågor kunde uppfattas som hotfull och den danska fackföreningsrörelsen hamnade inte i konflikt med miljöhänsyn

(Christiansen, 1996) även om det finns spänningar idag. Den skandinaviska traditionen av dialog mellan privata näringslivsaktörer och offentliga aktörer innebar också att miljö och hållbar utveckling tidigt kunde etablera sig som kommersiellt gångbara koncept i Danmark, under beteckningar som grön ekonomi (Jamison et al., 1990). Sedan 1990-talet har det teknologiska och vetenskapliga intresset för gröna produkter stigit markant. I ett internationellt perspektiv har Danmark med stor framgång lyckats integrera miljöhänsyn i samtliga samhällsfärer. Samtidigt ligger denna utveckling i linje med den globala, som kännetecknas av samarbete med industri och näringsliv genom införandet av gröna marknadsmekanismer – såsom handel med CO₂-utsläpp. Som i många andra länder blev miljöfrågan allmängods inom såväl etablerad politik och för privata företag; det medförde att samtidigt som miljörörelsen fick gehör för sina krav innebar det också ett kompromissande och att rörelsen riskerade att förlora sin förändringspotential och mobiliserande kraft. I ljuset av det är det intressant att se hur klimatfrågans ökande aktualitet kan ge upphov till förändrade strategier inom miljörörelsen eller om även klimatfrågan institutionaliseras och i så fall på vilket sätt.

INSTITUTIONALISERING AV KLIMATFRÅGAN OCH KONSOLIDERING PÅ GLOBAL NIVÅ

En period då nya nätverk och aktörer mobiliserades i Danmark kring klimatfrågan var åren innan Danmark var värd för FN:s 15:e internationella klimatkonferens som ägde rum i Köpenhamn 2009. Några av de nätverk som mobiliserades för förberedelser och aktioner i relation till FN-konferensen existerar fortfarande, som t ex. Klimabevægelsen i Danmark, medan andra, som aktivistnätverket KlimaX, har upphört. Förväntningarna på FN-konferensen var stora och besvikelsen blev enorm när förhandlingarna bröt samman. Det har sannolikt påverkat miljörörelsen i Danmark på flera sätt, men koordinatören för 92-gruppen menar att detta inte bara ledde till ett minskat hopp om att uppnå internationella överenskommelser, utan också till nya arenor för handling: "Fiaskoen i 2009 gjorde, at man blev nødt til at kigge andre steder hen, både i forhold til nationalt og lokalt" (Intervju 92-gruppen). Det har bland annat inneburit att andra aktörer, till exempel städer men också aktörer från näringslivet, blivit mer aktiva.

92-gruppens arbete med att koordinera och skapa mötesplatser mellan olika miljöorganisationer och biståndsorganisationer är specifikt för Danmark. 92-gruppen har egentligen ingen egen miljöagenda utan syftet är att samordna och effektivisera andras arbete och lobba mot politiker. Deras strategier är både nationellt och globalt orienterade och de har en stark och aktiv närvaro på FN:s klimatförhandlingar varje år. De samarbetar med den danska delegationen för att stärka Danmarks ställning och inflytande i förhandlingarna. Bland 92-gruppens medlemmar finns till exempel Det Økologiske Råd, DN och Greenpeace, men inte NOAH.

Institutionalisering och konsensusorienterade strategier behöver emellertid inte innebära att radikaliteten i miljörelsens budskap går förlorat. Vi ska nu övergå till att diskutera balansen mellan hot och möjligheter, där rädsla och hopp förhandlas inom de danska miljöorganisationerna. Det blir då tydligt att även en tankesmedja som Concito arbetar med en i grunden radikal framtidsvision, men med andra medel än exempelvis Greenpeace.

INSTITUTIONALISERING OCH EMOTIONSARBETE

Hvis man skal være realist så skal man også være optimist, for ellers er det for svært. Det ser faktisk ikke så godt ud. Men den argumentation kan man sjældent bruge, fordi den er handlingslammende [...] Det er vigtigt, at hver gang der er et trusselsbillede, er der også en handlingsmulighed ved siden af. (Intervju Det Økologiske Råd)

[D]et slår mig mere og mere, at folk de fatter ikke, hvad det er, vi står overfor, hvad det er for en stor omstilling. Så jeg er ikke særlig optimistisk, hvis jeg tænker mig om, men jeg er født optimist, så jeg kan ikke lade være med at håbe. (Intervju J Nørgaard, DTU)

Som Bronislaw Szerszynski (2007) framhåller, är miljörelsens existensvillkor och bevekelsegrunder fundamentalt ironiska på flera plan. Å ena sidan är miljöproblemen och klimatförändringarna överhängande och reella hot, å andra sidan fortsätter samhället rulla på som vanligt, i samma, på det hela

taget, ohållbara spår. Det kollektiva och personliga emotionsarbetet inom miljörörelsen präglas av motsvarande ambivalens: Å ena sidan en stigande rädsla för att det verkligen är för sent, å andra sidan produktion av hopp som mobiliserande "förändringsenergi" (intervju Greenpeace). Utsagorna ovan från intervjupersonerna kan ses som uttryck för en postekologisk ironisk hållning där det personliga skiljs från det som kommuniceras offentligt (Szczesynski, 2007), eftersom miljöorganisationerna utåt försöker kommunicera i linje med en modernistisk rationell anda: situationen är mycket allvarlig men det går fortfarande att göra något om vi agerar snabbt och om det finns politisk vilja att lyfta problemet på en strukturell nivå. Den konsensusorienterade miljörörelsens satsning på idéer om grön ekonomi och grön/hållbar tillväxt kan vi se i ljuset av detta. Trots att marknadsmekanismer inte ses som tillräckliga för att hejda klimatförändringarna blir detta den föredragna strategin för att mobilisera makthavare. Det är också den strategi som möjliggör institutionalisering.

Emotioner driver socialt handlande (Oatley, Keltner & Jenkins, 2006). Kollektiv rädsla för den typ av systemförändringar som hotar etablerade maktordningar är som Jack Barbalet (1998) visar en produktiv kraft; en motiverande faktor bakom politiskt driven social förändring. Att härbärgera rädsla politiskt genom att tillmötesgå valda delar av en rörelses krav, i syfte att förekomma hotet från ett alternativ som är värre, leder till såväl institutionalisering som neutralisering av rörelsens politiska sprängkraft (Eyerma & Jamison, 1991). Som fallet med den framgångsrika reformistiskt orienterade arbetarrörelsen visar, kan dessa krav förhandlas och inkorporeras i ett rådande samhällssystem utan alltför smärtsamma uppostringar från privilegierade grupper (Barbalet, 1998).

Miljön är emellertid inte en förhandlingsbar fråga på samma sätt som social rättvisa och jämlikhet är det. Klimatförändringen utgör ett irreversibelt och *absolut* hot, något som intervjupersonerna ständigt återkommer till. Trögheten i naturens förvandling gör emellertid att miljöeffekterna av vårt icke-hållbara leverne ligger framför oss och det går därmed också att hantera den akuta rädslan – som skulle kunna genomdriva mer radikala förändringar – genom att förneka den (Norgaard, 2006; jfr även Morton, 2013).

I en omvärld som accepterar klimatförändringarnas faktiska existens

samtidigt som allvaret förnekas och den akuta rädslan förträngs riskerar miljörelsens aktörer att stämplas som domedagsprofeter. För att skapa handling måste miljörelsen nå fram med allvaret i sitt budskap. Samtidigt kan ett negativt budskap vara handlingsförlamande. Den akuta rädsla som skulle kunna motivera en massiv omställning av samhället kan bara kopplas till otvetydiga effekter; "så vil den politiske vilje vende tilbage til at gøre noget, så er problemet bare, om det er for sent" (Intervju 92-gruppen).

Men är det enbart en postekologiska ironisk hållning som miljörelsen uttrycker? Det finns också alternativa sätt att förstå miljörelsens emotionsarbete. En minimal definition av ironi innebär en kontrast mellan två inkompatibla föremål, exempelvis att säga en sak och mena precis tvärt emot. Ironi förstår vi i denna kontext inte främst som ett sätt att kommunicera (jfr Wettergren, 2005), utan som ett förhållningssätt till omvärlden. Szerszynski (2007) talar om "reflexiv ironi" som handlar om "en generell ironisk hållning mot världen och sig själv" (Szerszynski, 2007, s. 337). Miljörelsen har enligt Szerszynski länge arbetat med ett slags "korrektiv ironi" som syftar till att dra uppmärksamhet till andra aktörers ohållbara handlingar, t.ex. som visar på glappet mellan å ena sidan kunskapen om klimatförändringar och politiska mål att minska klimatutsläpp och å andra sidan intensifierad utvinning av kolbränslen och fortsatt ökande klimatutsläpp. I vårt material är det tydligt att de organisationer som arbetar konsensusorienterat med politiker och näringsliv *inte* i första hand arbetar med ironi som politisk strategi; de är med andra ord inte inriktade på att påvisa glappet mellan ord och handling. Istället väljer de att arbeta med en modernistisk rationell strategi där budskapet är att gradvis omläggning till en grön ekonomi kan motverka klimatförändringarna. Begränsningarna med ironi som strategi för att åstadkomma förändring har enligt Szerszynski att göra med att den formen av ironi "inte är *tillräckligt* ironisk" (Szerszynski, 2007, s. 347). Ironikern i den typen av strategier agerar alltid från en position utanför, på en högre moralisk nivå, snarare än att vara innesluten i ironin som en del av den. Szerszynski menar att bara genom att inta en generell ironisk hållning och inbegripa även det egna jaget i människans fundamentalt ironiska livsvillkor kan ironin användas som ett botemedel mot den postekologiska hållningen.

Vi menar att utsagorna i vårt intervjumaterial också kan tolkas som ett

uttryck för en generell ironisk hållning och som ett svar på människans (fundamentalt ironiska) livsvillkor.

Intervjupersonerna framhåller att det är nödvändigt att balansera hot och möjligheter, rädsla och hopp, utåt som mobiliseringsstrategi – ”det er noget, vi arbejder meget bevidst med” (Intervju Concito). Inåt, inom rörelsen och personligen, hårbärgerar de emellertid *samtidigt* rädslan för att det är för sent, den skräckinjagande insikten att det förmodligen är det, och hoppet att det fortfarande är värt att kämpa för en omställning. Man ”måste vara optimist” trots att ”det ser inte bra ut” (Intervju Det Økologiska Råd) och ”framstående forskare säger att det börjar bli för sent att handla” (Intervju Greenpeace). Det emotionella arbetet att samtidigt och i växelverkan rymma dessa motstridiga känslor kan förstås som den emotionella dimensionen av Szerszynskis (2007) ironiska etik, det vill säga det existentiella valet att handla *inom ramen för och som del av* en ofullkomlig, paradoxal och oförutsägbar värld.

Erkännandet av det ironiska grundvillkoret och upplevelsen av ett akut överhängande hot som bemöts med partiell förnekelse av allmänhet och makthavare, menar vi, skiljer sig inte nämnvärt åt mellan organisationerna i vårt material. Det råder enighet om att vare sig media eller politiker har förstått hur allvarlig situationen faktiskt är. Samtidigt är institutionaliseringen på både global och nationell nivå ett tecken på att miljörörelsen har ”lyckats”. Institutionalisering kan alltså ses som ett uttryck för dels att det finns en kollektiv oro i samhället för klimatförändringarna, dels att politikerna arbetar med att hantera denna oro. Institutionaliseringen bidrar till förnekelse genom illusionen att problemet är under kontroll. Miljöorganisationernas ambivalenta hållning ger knappast uttryck för en sådan illusion, utan snarare ett erkännande av att tillvaron är motsägelsefull.

Den ironiska hållningen och dess nödvändiga emotionsarbete kommer tydligt till uttryck i kontrasterna mellan institutionaliseringen av klimatfrågan och den synbart bekymmersfria och politiskt sanktionerade fortsatta utvinningen av olja, gas och kol. I Danmark handlar det till exempel om utvinning av skiffergas samt olja och gas i Nordsjön. Detta är ”svært for mig at forene [med] den viden, at vi kun må afbrænde en tredjedel eller 25 procent [af de kendte nuværende ressourcer], hvis vi vil fastholde 2°C-målet...” (Intervju Klimabevægelsen).

Detta pekar vidare mot ytterligare ett dilemma, en paradox, som i allt högre grad har kommit att bli en stötesten i den globala institutionaliseringen av klimatfrågan: den globala fördelningen och omfördelningen av medel och utrymme för tillväxt, utan att öka koldioxidutsläppen. Klimaträttvisa har blivit en global diskurs som även miljö rörelsen i Danmark förhåller sig aktivt till.

KLIMATRÄTTVISA SOM GLOBAL DISKURS OCH FÖREMÅL FÖR INSTITUTIONALISERING PÅ GLOBAL NIVÅ

På klimasiden er det ret oplagt, at der følges et princip om, at forureneren betaler; så er det ikke noget bistand, vi giver for at give en almisse, så er det en kompensation for en forurening, vi har foretaget, og det gør, at rettighedsspørgsmålet umiddelbart kommer til at ligge længere oppe på dagsorden. Og derfor har du også de her ret stærke konflikter på klimaområdet, fordi det er åbenlyst, at der er nogen, der har erobret et miljømæssigt råderum ved at forurene, og det betyder, at andre lande ikke kan have samme muligheder. [...] Det er et ret væsentligt aspekt i vores diskussion, også når vi snakker med den danske regering om hvad for nogle klimamidler, de skal sætte af til udviklingslandene. Vi går jo ind i det med den vinkel, at det er rettighedsbaserede spørgsmål, og det er i hvert fald noget, jeg kan se, er vigtigt for vores måde at argumentere på. (Intervju 92-gruppen)

Sedan FN:s klimatkonferens i Köpenhamn 2009 har klimaträttvisa blivit en allt viktigare fråga för den globala miljö rörelsen (Thörn, Cassegård, Soneryd & Wettergren, kommande). Det utgör också en av de svåraste stötestenarna i klimatförhandlingarna. Några av organisationerna i vårt material, som 92-gruppen och NOAH, hävdar att frågan varit på deras bord länge och att klimatförändringar och klimaträttvisa är oupplösligen förbundna. I NOAH, med sin holistiska ekologiska filosofi som grund, har rättvisefrågor funnits med som perspektiv “lige fra starten [gennem] en indforståelse med, at hele det kapitalistiske system er opbygget på udnyttelse af lande uden for Europa. Det var i det perspektiv, at vores arbejde også skulle ses” (Intervju NOAH).

Mer än hälften av 92-gruppens medlemsorganisationer är biståndsorganisationer verksamma i det globala syd. Organisationens koordinator förklarar att klimaträttvisa också bidrar med ett annat sätt att se på bistånd; från att se det som välgörenhet till att se det som en fråga om rättigheter. Men det finns också strategiska aspekter av klimaträttvisa som begrepp. I takt med att miljörelsen och klimatfrågan institutionaliseras både nationellt och globalt blir sammankopplingen mellan klimatförändringar och global social rättvisa en ny väg att gå för att huvudsakligen driva det senare. Det är inte nödvändigtvis en väg som skyndar på omställningen till ett hållbart samhälle, och Det Ökologiska Råd påpekar att klimaträttvisa "betød meget lidt, da jeg startede i 2004, men nu er den jo næsten større end reduktionsdiskussionen... man har fået et sted, hvor man kan forhandle lighed i verden og nord-syd, som man ikke havde regnet med [...] det gør det ikke nemmere at forhandle klima, hvis man også skal ha den dagsorden med..." (Intervju Det Ökologiska Råd). Det Ökologiska Råd är inte direkt involverade i frågor om klimaträttvisa eftersom de koncentrerat sig på andra frågor som till exempel utsläppsminskning, men menar att det likväl blivit en nödvändighet att förhålla sig till klimaträttvisa i de politiska diskussionerna. Relationen mellan miljöfrågor och rättvisefrågor har präglat både NOAH och 92-gruppen redan från start, i takt med att klimatfrågan uppmärksammas mer och mer har detta också gett bränsle till strategier och mobilisering kring frågor om klimaträttvisa. Koordinatörn för 92-gruppen pratar om nya arenor och aktörer som blivit viktigare efter COP15, på grund av en minskad tilltro till internationella avtal:

I Danmark har vi et klimaministerium, der er begyndt at snakke om, at nu har vi et handlingsbord og et forhandlingsbord, og handlingsbordet er der, hvor vi investerer i at sætte vindmøller op i Kina... det er nogle konkrete initiativer [...] plus at man også så begynder at lave nationale målsætninger uafhængigt af hvad der foregår på internationalt plan, [...] så der er andre aktører, der er gået ind, erhvervslivet er gået ind og vil i højere grad gøre noget. Så der er andre aktører, der gør nogen ting, mens vi venter på den globale politiske... tilslutning til det, ikke? (Intervju 92-gruppen)

Det finns idag – till skillnad från i Sverige – inga uppenbara tecken på en radikaliserings av miljö rörelsen i Danmark, men nya former för handling och nya aktörer blir framträdande i samband med att tilltron till de internationella förhandlingarna sjunker. Det innebär dock inte att det blir mindre viktigt för miljö rörelseorganisationerna att vara närvarande på de internationella FN-förhandlingarna om ett klimatavtal. Däremot ses FN-förhandlingarna mer som en arena för att mobilisera krafter och påtryckningar mot den *egna* regeringen, liksom en arena för att uttrycka solidaritet gentemot de minst utvecklade länderna. Gränserna mellan danska miljöorganisationer (i synnerhet 92-gruppen) och den danska regeringen på FN:s klimatkonferens överskrids åtminstone tillfälligt, vilket etnografiska studier av klimatkonferensen i Köpenhamn (Christensen, 2011) och våra egna observationer på klimatkonferenserna i Warszawa 2013 och i Lima 2014 visar. Miljö rörelseaktörers roll i klimatförhandlingarna har också i hög grad varit inriktat på att stötta den danska delegationen eftersom vissa representanter från miljöorganisationer har större och längre erfarenhet av klimatförhandlingarna än sittande politiker (Intervju WWF Danmark). Danska miljö rörelseorganisationer arbetar i hög grad med samarbetsinriktade former, vilket är ett tecken på dess starka institutionalisering även på global nivå. Vi ska kort avsluta med att reflektera över vilka konsekvenser detta har för miljö rörelsens klimatarbete.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Klimatfrågans komplexitet och allvar ställer rimligtvis krav på nya strategier och samarbetsformer. Det som kännetecknar miljö rörelsen i Danmark och dess klimatarbete är emellertid en konsolidering av den typ av institutionalisering som redan skett för miljöfrågor i stort. Snarare än att vara en mobiliserande kraft och potential till en radikaliserings av rörelsen, tyder mycket därmed på att klimatfrågan både inneburit en kollektiv emotionshantering som försvårar möjligheten att påvisa glappet mellan erkännande av problemets allvar och politisk handling, och en institutionalisering även på global nivå. Samtidigt som de miljö rörelseorganisationer vi intervjuat erkänner ett slags ironiskt grundvillkor, det vill säga, en insikt om ett stort glapp mellan

problemets allvar och politisk handling, arbetar de inte i första hand med strategier som syftar till att exponera detta glapp. Kanske just för att de intagit en generell, reflexiv ironisk hållning där de inte ser sig som moraliskt överlägsna observatörer av de missförhållanden som bör exponeras utan som tätt inbegripna i dem.

Genom avvägningar mellan att kommunicera problemets allvar, men samtidigt ingjuta hopp, anammats strategier som antas vara mer effektiva på grund av att de inte är alltför negativa/förändringskrävande. Den kollektiva emotionshantering som detta innebär, för också med sig att miljörelsen i första hand antar ett modernistiskt rationellt förhållningssätt utåt trots att man är väl medveten om bristerna med detta förhållningssätt.

NOTER

- 1 Intervjuerna genomfördes under 2013 och 2014 med följande organisationer: NOAH, Danska Naturfredningsföreningen, Greenpeace Nordic, WWF Danmark, Concito, Klimabevægelsen, Det Økologiske Råd, och 92-gruppen. Därutöver genomfördes även en intervju med civilingenjör och professor på Danmarks Tekniske Universitet Jørgen Nørgaard.
- 2 Idag finns delar av den reaktionära rörelsen kvar i form av klimatskeptiker som har viss resonans bland landsortsbefolkningen i Danmark.

REFERENSER

- Andersen, J. G. (1990). Denmark: Environmental Conflict and the 'Greening' of the Labour Movement. *Scandinavian Political Studies*, 13(2), 185–210. doi:10.1111/j.1467-9477.1990.tb00436.x
- Barbalet, J. M. (1998). *Emotion, Social Theory, and Social Structure: A Macrosociological Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Christensen, J. B. (2011). Klimapolitik: Rygter, røgslør og relationer på COP 15. *Tidskriftet Antropologi*, 64, 71–88.
- Christiansen, P. M. (red.) (1996). *Governing the Environment: Policy, Politics, and Organization in the Nordic Countries*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Dalton, R. J., Reccia, S. & Rohrschneider, R. (2003). The Environmental Movement and the Modes of Political Action. *Comparative Political Studies*, 36(7), 743–771. doi:10.1177/0010414003255108
- Eyerman, R. & Jamison, A. (1991). *Social Movements: A Cognitive Approach*. Cambridge: Polity Press.

- Jamison, A., Eyerman, R., Cramer, J. & Lassøe, J. (1990). *The Making of the New Environmental Consciousness: A Comparative Study of the Environmental Movements in Sweden, Denmark, and the Netherlands*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Jamison A. (2001). *The Making of Green Knowledge: Environmental Politics and Cultural Transformation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Læssøe, J. (2007). Participation and Sustainable Development: The Post-ecologist Transformation of Citizen Involvement in Denmark. *Environmental Politics*, 16(2), 231–250. doi:10.1080/09644010701211726
- Morton, A. (2013). *Emotion and Imagination*. Cambridge: Polity Press.
- Norgaard, K. M. (2006). 'People Want to Protect Themselves a Little Bit': Emotions, Denial, and Social Movement Non-Participation. *Sociological Inquiry*, 76(3), 372-396. doi:10.1111/j.1475-682X.2006.00160.x
- Oatley, K. Keltner, D. & Jenkins, J. M. (2006). *Understanding Emotions*. Oxford: Blackwell.
- Rootes, C. (1999). Environmental movements: From the local to the global. *Environmental Politics*, 8(1), 1–12. doi:10.1080/09644019908414435
- Schroll, H. (2001). *Den miljøpolitiske scene – og baggrunden for Det Økologiske Råd*. I J. Lind Christiansen (red.), *Den grønne hat: Visioner for år 2020* (s. 9-19). København: Det Økologiske Råd
- Szszzynski, B. (2007). The Post-ecologist Condition: Irony as Symptom and Cure. *Environmental Politics*, 16(2), 337-355. doi:10.1080/09644010701211965
- Thörn, H., C. Cassegård, L. Soneryd & Å., Wettergren (kommande). National consensus culture meets global climate justice: the cases of Denmark, Japan, and Sweden. *Journal of International Relations and Development*.
- Wettergren, Å. (2005). Mobilization and the moral shock. I H. Flam & D. King (red.), *Emotions and Social Movements* (s. 99-118). London: Routledge.

